

SEXUALITA VE ŠKOLNÍ TĚLESNÉ VÝCHOVĚ Z POHLEDU UČITELŮ

PETR KROL, DANA ŠTĚRBOVÁ, ZBYNĚK SVOZIL

Abstrakt: V současné době se zvyšuje potřeba ochrany žáků, dbá se na bezpečné prostředí, což se promítá do přístupu k žákům v přímé pedagogické praxi. Bezpečí v oblasti sexuality je významnou součástí vhodného přístupu pedagogů k žákům. V České republice není mnoho studií věnovaných tématu sexuality ve vztahu učitel a žák. V předmětu tělesné výchovy (TV) dochází k jiným formám kontaktu žáka a pedagoga. Na základě teorií interpersonálního vztahu, interakčního doteku a neuropsychologických teorií je možné považovat dotek za významnou součást učitelské profese, která zejména v oboru TV nabývá specifického významu. Cílem výzkumu bylo zjistit a popsat, co pro učitele tělesné výchovy znamená sexualita a dotek v jejich profesi. Hlavní výzkumná otázka byla formulována takto: „Jak učitelé tělesné výchovy vnímají a interpretují sexualitu ve výuce.“ Jedná se o kvalitativní výzkum provedený formou vícepřípadové studie. Byli vybráni 3 učitelé tělesné výchovy působící na základních a středních školách, se kterými byly provedeny hloubkové polostrukturované rozhovory. Výpovědi trenérů byly analyzovány za pomoci kódování dat, metody vytváření trsů a metody zachycení vzorců. Z výsledků výzkumu vyplývá, že učitelé tělesné výchovy významně ovlivňují vývoj žákovy sexuality a genderové identity, protože jsou v blízkém fyzickém i komunikačním kontaktu se svými žáky. Klíčovou roli hraje citlivá verbální komunikace bez dehonestujících poznámek a posměšků, která posiluje vzájemnou důvěru mezi učitelem a žákem. Pro bezpečí žáků i samotných učitelů je důležité zařadit témata sexuální výchovy do pregraduální přípravy budoucích učitelů tělesné výchovy.

Klíčová slova: učitel tělesné výchovy, žák, sexualita, vztah, vícepřípadová studie

Úvod

Sexualita představuje neodmyslitelnou součást lidského vývoje a sociální interakce, a tudíž i implicitní složku školního prostředí. V kontextu školní tělesné výchovy však byla problematika sexuality tradičně opomíjena a často považována za tabuizované téma (Clarke, 2006). Ještě v 80. letech 20. století se v tělesné výchově otázky sexuality nevyskytovaly (Clarke, 2006) a počátkem 21. století byla sexualita označována za „poslední tabu“ školní tělesné výchovy. Jde o paradox vzhledem k tomu, že tělesná výchova je předmět úzce spjatý s tělesností, genderovou socializací a osobnostním rozvojem žáků (Sykes, 2011). Teprve v posledních dvou dekadách lze pozorovat rostoucí zájem odborníků o téma sexuality ve sportovním a školním tělovýchovném kontextu. Začíná se formovat výzkumné pole zaměřené na sexualitu v tělesné výchově (Landi, 2018; van der Steeg et al., 2021; Varea & Öhman, 2022) a objevují se studie věnující se dílčím aspektům, jako je queer inkluze, genderová diverzita či začleňování sexuální výchovy do tělovýchovného procesu. Dosaďované poznatky zároveň naznačují, že různé projevy sexuality – od fyzického kontaktu a tělesného studu po sexuální identitu či projevy náklonnosti – mohou významně ovlivňovat zkušenosti žáků i učitelů v hodinách tělesné výchovy (Berg & Kokkonen, 2022; Varea & Öhman, 2022). Sexualita tedy není tématem, které by bylo možné v prostředí tělesné výchovy zcela ignorovat; naopak vyžaduje pozornost pedagogů i výzkumníků, má-li být vytvořeno bezpečné a inkluzivní prostředí pro všechny žáky.

Z pohledu učitelů představuje sexualita v tělesné výchově výzvu z několika důvodů. Učitelé jsou jednak konfrontováni s projevy a důsledky sexuality u žáků (např. projevy puberty, studu či vzájemné přitažlivosti), a jednak sami vstupují do pedagogického procesu se svou vlastní genderovou a sexuální identitou (Sykes, 2011). Sociokulturní normy – zejména převládající heteronormativita – ovlivňují klima školní tělesné výchovy a mohou utvářet postoje, očekávání i interakce ve třídě (Berg & Kokkonen, 2022; Clarke, 2006). Výzkumy poukazují na to, že ve výuce tělesné výchovy bývají často posilovány stereotypní představy o „normálnosti“ těla a sexuality, což může vést k opomíjení či znevýhodnění studentů, kteří se od těchto norem odlišují (Ferfolja & Ullman, 2020; Sykes, 2011). Například studie mezi učiteli tělesné výchovy ve Španělsku odhalila přetrvávající homofobní a heterosexistické postoje, jež se promítají do diskriminace vůči LGBTQ+ studentům (Piedra et al., 2016). Učitelé tělesné výchovy tak mnohdy stojí před úkolem reflektovat vlastní postoje a zajišťovat inkluzivní přístup pro všechny žáky bez ohledu na jejich pohlaví či sexualitu. Zároveň však často nemají dostatečnou

přípravu ani metodickou podporu, jak citlivě a otevřeně pracovat s tématy spojenými se sexualitou (Ferfolja & Ullman, 2020). Téma sexuality se navíc ve formálním kurikulu objevuje spíše okrajově. V důsledku toho zůstává mnoho situací spojených se sexualitou na bedrech učitelů tělesné výchovy, kteří je musí řešit dle vlastního uvážení a zkušeností.

Důležitou součástí vnímání sexuality v tělesné výchově z pohledu učitelů je také otázka profesních hranic a fyzického kontaktu. Tělesná výchova jako předmět často zahrnuje fyzickou asistenci, dotek je žádoucí při nácviku pohybů, instruktáži, dopomoci či záchraně. Dle výsledků výzkumu švédských autorů studenti potvrzují, že mezi učitelem a žákem/studentem většinou existuje implicitní dohoda o tom, kdy, jak nebo proč se v hodinách TV využívá fyzický kontakt. K větší transparentnosti by měla přispět tzv. **didaktická dohoda** mezi oběma stranami, která je naopak explicitní a doplněná o diskuzi, resp. ověření porozumění informacím sděleným učitelem TV směrem k žákům. V širším měřítku se jedná o nastavení a způsob užívání verbální a neverbální komunikace.

Učitelé v současné době čelí zvýšené citlivosti společnosti na jakékoli projevy sexuality ve škole, a tudíž i obavám z možného nařčení z nevhodného chování (van der Steeg et al., 2021). Studie zaměřená na zkušenosti učitelů s fyzickým kontaktem dokládá, že někteří pedagogové si musejí vybrat ze dvou možných přístupů k žákům – rezignovat na veškerý fyzický kontakt se žáky, nebo riskovat konflikt s přísnými normami, které mohou i neškodný dotek mylně sexualizovat (Varea & Öhman, 2022). Tyto tlaky mohou vést k tzv. preventivní autocenzuře, kdy učitelé raději omezují tělesný kontakt a komunikaci o tělesnosti na minimum, čímž ale může trpět kvalita výuky i vztah mezi učitelem a žákem. V literatuře se proto objevují výzvy k vytvoření konceptu **pozitivní sexuální integrity** v kontextu školního sportu a tělesné výchovy – tedy přístupu, který nejen chrání žáky před možným ublížením, ale také podporuje jejich zdravý sexuální vývoj a otevřenou komunikaci (van der Steeg et al., 2021).

Výzkumy jsou orientovány také na rizika jako např. zneužívání, přičemž výsledky naznačují, že např. vysokoškolské studentky zažily více sexuálního obtěžování ve vzdělávacím prostředí než ve sportovním prostředí, což bylo způsobeno především aktivitou vrstevníků ve škole. Z výsledků současně vyplývá, že v České republice trenéři obtěžují svěřence více než učitelé. Jako vhodné se jeví začlenění témat sexuality do širšího rámce tělesné výchovy, prostřednictvím čehož lze naplnit i cíl systematické péče o zúčastněné osoby – učitele TV a žáky. Implementace v českém prostředí

není dostatečně podpořena výzkumem provedeným v místních podmínkách.

V působení učitelů TV na žáky a studenty v rámci výuky lze spatřit mnohé paralely s trénováním ve vztahu trenér-sportovec. Ve výzkumech je to patrné např. z tématu zvaného „caring“ (pečování), které je vztaženo jak ke sportu, tak i k tělesné výchově. Jedním ze společných pilířů péče o učitele TV i trenéry je zahrnutí tématu sexuality do oblasti vzdělávání, a také pomoc při vytváření praktických kodexů či směrnic, z nichž je přístup zúčastněných k sexualitě v dané organizaci jasný a srozumitelný. Dílčí témata sexuality v oblasti TV je tedy možné přejímat z oblasti sportu, z čehož plyne také potenciální replikace daných výzkumů.

1. Cíle

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit a popsat, co pro učitele tělesné výchovy znamená sexualita v jejich profesi. Hlavní výzkumná otázka byla formulována takto: Co znamená sexualita ve školní tělesné výchově z pohledu učitele TV?

Zaměřili jsme se na jejich postoje k aspektům sexuality u žáků, na způsob, jakým reflektují vlastní roli (např. jako mužský či ženský učitel) v kontextu těchto témat, a na strategie, které volí při řešení citlivých situací spojených se sexualitou v hodinách tělesné výchovy. Text se opírá o kvalitativní šetření mezi učiteli základních a středních škol.

2. Metodika

Výzkumu se zúčastnili tři učitelé tělesné výchovy (viz Tabulka 1) působící na dvou středních a jedné základní škole. Všichni učitelé TV jsou občané České republiky, kde se také profesně realizují. Věkové rozmezí je 33 až 55 let a průměrný věk učitelů je 46 let. Výzkumný vzorek byl vybrán záměrně se splněním kritérií heterogenity ve smyslu stupně vzdělávání, pohlaví, věku a zkušenostem učitele.

Učitel	Pohlaví	Věk	Stupeň vzdělávání	Věk/pohlaví žáků	Zkušenosti v letech
Učitel 1	Žena	55	Střední škola	15–19 let, chlapci i dívky	31
Učitel 2	Muž	33	Střední škola	15–19 let, chlapci i dívky	9
Učitel 3	Muž	50	Základní škola	11–15 let, chlapci i dívky	24

Tabulka 1 Demografické údaje učitelů tělesné výchovy

Výzkumný projekt, zaměřený na problematiku sexuality ve školní tělesné výchově, byl schválen Etickou komisí Fakulty tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci (pod č. j. 83/2021).

Jedná se o kvalitativní šetření ve formě vícepřípadové studie, jejíž jednotkou je případ – učitel TVa jeho vnímání sexuality v tělesné výchově. V souvislosti s výběrem metod výzkumu byla použita zvolili byl kladen důraz na triangulaci a byly vybrány její dva konkrétní typy. Prvním vybraným typem byla triangulace výzkumníků, která zahrnuje účast dvou nebo více, v našem případě tří, výzkumníků za účelem získání více závěrů (Carter et al., 2014). Druhým typem, který souvisí také s počtem pěti probandů, je triangulace zdrojů dat Metodou zjišťování dat byly rozhovory, přičemž byl kladen důraz na hloubku jednotlivých rozhovorů. Hloubkové rozhovory jsou užitečné při získávání podrobných informací o myšlenkách a chování dané osoby (Boyce & Neale, 2006; Carter et al., 2014). Typ polostrukturovaných hloubkových rozhovorů je nejpoužívanější pro kvalitativní výzkum (DiCicco-Bloom & Crabtree, 2006).

Rozhovory vedli tři výzkumníci z oblasti pedagogické psychologie a pedagogiky. Polostrukturovaný rozhovor obsahoval 28 otevřených otázek a průměrně trval 1 hodinu a 40 minut. Byl kladen důraz na anonymitu respondentů i za využití odhlučněné místnosti v místě pracoviště autorů. Rozhovory byly záznamenány jako audionahrávka na digitální diktafon. Byla provedena transkripce do textové podoby a data následně analyzována pomocí softwaru MAXQDA. Při analýze dat byl využit postup kódování dat (Strauss & Corbinová, 2014). Kódy z jednotek byly sloučeny metodou vytváření trsů a byla použita také metoda zachycení vzorců.

Zvolili jsme průběžnou analýzu dat tak, abychom se co nejvíce přiblížili k bodu, kdy se při sběru dat neobjeví žádné nové kategorie nebo témata, což DiCicco-Bloom & Crabtree (2006) popisují jako ideální stav. Tento iterativní proces sběru a analýzy dat neměl vliv na strukturu témat a otázek, které byly k rozhovorům sestaveny v přípravné fázi výzkumu.

3. Výsledky

Z polostrukturovaných rozhovorů vyplývají kategorie (hlavní kategorie, subkategorie), které jsou hierarchicky uspořádány a sestaveny dle metaanalýzy výpovědí probandů. Ke každé kategorii jsou přiřazeny relevantní pojmy. Přehledová tabulka Tabulka 2 znázorňuje hlavní kategorie, subkategorie včetně příslušných pojmů pohledu učitelů tělesné výchovy na sexualitu.

Hlavní kategorie

subkategorie	Pojmy
<i>I Kontakt – hranice rizika a bezpečí</i>	
Forma doteku	Dopomoc, technika, ukázka, oprava, informace, záchrana, ošetření.
Místo doteku	Pánev, zadek, hlava, ramena, lopatky, prsty, ruka, prsa.
Druh a místo pohybové aktivity	Míčové hry, úpolové činnosti, gymnastika, tělocvična, hřiště, kurz, kroužky, závody.
Pocity	Opatrnost, obava, příjemné-nepříjemné, stud, radost, ostražitost.
<i>II Podoba vztahu – míra důvěry</i>	
Vztahový model	Učitel TV /tělocvikář/, kamarád, trenér, profesionál .
Způsob verbální komunikace	Oslovení – zdrobněliny, křestní jména, tykání, dvojsmysly, žertování, vtipy, narážky, posměšky.
Vztahové obsahy	Respekt, hranice, autorita, odstup, blízkost hloubka, náklonnost, lidskost, důvěra, tolerance, zamilovanost.
<i>III. Genderová a pohlavní identita</i>	
Pohlaví, sexuální orientace a biologické procesy	Holky, kluci, homosexualita, gay, lesba, společné skupiny, menstruace.
Postava – tělo a vzhled	Genitálie, oblečení, výkonnost, tloušťka, hubnutí, síla, anorexie.

Tabulka 2 Pohled učitele tělesné výchovy na sexualitu – kategorie a subkategorie, pojmy sexuality

Jako hlavní kategorie byly zjištěny kontakt – s dimenzí hranice rizika a bezpečí, a to u subkategorií forma doteku, místo doteku, druh a místo pohybové aktivity a pocity. Další hlavní kategorií je podoba vztahu s dimenzí míry důvěry. Subkategoriemi je vztahový model, vztahové obsahy a způsob verbální komunikace. Třetí hlavní kategorií je genderová a pohlavní identita. Zde jsou subkategoriemi pohlaví, sexuální orientace a biologické procesy a dále postava – vzhled a tělo. subkategorií je pak rovina vztahu trenér – sportovec.

I Kontakt – hranice rizika a bezpečí

Subkategorie: forma doteku, místo doteku, druh a místo pohybové aktivity, pocity

Učitel TV se povětšinou musí dotýkat. Je to součástí obsahu jeho profese, chce-li žáka naučit dovednost či zdokonalit ji. Forma doteku jako je ukázka, oprava atp. je formou instruktážního doteku. Další podoby jsou například v dopomoci a záchraně. Podle druhu pohybové aktivity se nutnost dotýkání promítá do míst na těle. Jiné je to při gymnastice, jiné při míčových hrách či úpolech. Učitel se dotýká žáků na místech těla, která hraničí s intimitou a znamenají pro něj prožívání pocitů jako je např. ostražitost, opatrnost, obavy.

„...se vrátím k té gymnastice...pokud oni někdy ne všichni pořád stále poslouchají a ta dopomoc je nutná, tak mohou si to vysvětlit špatně, že to dělám kvůli tomu, že se jich chcu dotýkat jo...takže tam je to potom o přebrání té informace, že to nedělá kvůli svému klidu a podobně, ale prostě abych jim dopomáhal a k tomu patřičnému prvku nebo je zachránil... ta záchrana je taky tam důležitá.“

„...pokud někomu je něco nepříjemné tak jak třeba ti kluci že jo opravdu mají tu fobii z dotyku nebo z hromadných aktivit tak tak se jim člověk snaží vyjít vstříc přizpůsobit nenutit je do ničeho co by jim bylo jako nepříjemné...“.

„...třeba někdy jsem na kurzech otevrou věci které jsou osobnější taky tam jakoby třeba ten rozhovor mezi čtyřma očima někde musí proběhnout ale...aby to ale je zase je to o tom jak člověk toho druhého vnímá... že s někým si to v uvozovkách lajznu...si pohovořit nějak otevřeněji a někde prostě člověk ví že je potřeba udržet odstup...“.

„...to je být prostě ostražitý být...nedávat přemýšlet nad každým řečeným krokem, který by mohl ...nebo činem gestem, který by mohl tu pověst toho učitele aaa pokazit ...jo, že jak se říká – na každém šprochu pravdy trochu. Hlídat si tady tuhle činnosti, jak verbální, tak jakýkoliv gesta nevhodný prostě...“.

Mezi žákem a učitelem TV se buduje vztah, který na rozdíl od učitelů jiných je ovlivněn specifikou komunikace, která se vztahuje k žakově jímým charakteristikám než jsou jeho kognitivní schopnosti. Učitel TV hodnotí výsledky spjaté s pohybovou aktivitou. Do vztahu učitel TV a žák vstupuje dimenze důvěry, kterou k němu žák má. A ta je dána podobou vztahu, v níž může být učitel TV i jako trenér, někdy v roli kamaráda. Významným faktorem, který se podílí na podobě vztahu je to, jaké pojmy a jakým způsobem komunikuje učitel směrem k žákům. Snížení míry důvěry a ohrožení bezpečného prostředí jsou posměšky, narážky, dvojsmysly. Způsob vedení komunikace se jeví jako hodně rizikový a může negativně ovlivnit nejen vztah mezi učitelem TV a žákem, ale výrazně se podílí na identitě jedince, přijetí sebe ve svém tělesném schématu a se svou pohlavní a genderovou identitou. Pedagogové by měli reagovat i na komunikaci mezi žáky, která může vést až k šikanování spolužáka. Předpokladem je, že si pedagog uvědomí, kde jsou bezpečné hranice v komunikaci.

Tam, kde je komunikace bez těchto negativních konotací, se zvyšuje míra důvěry ve vztahu k učiteli a je vnímán respekt, přirozená autorita učitele, dostatečná tolerance. Je na každém učiteli, aby si dobře uhlídal roli, v níž je pro žáky bezpečným z hlediska profesionality.

II Podoba vztahu – míra důvěry

Subkategorie: vztahový model, způsob verbální komunikace, vztahové obsahy

„...takový to žertování před tou třídou kdy jakoby je to sice dá se udělat spousta vtipů ale myslím si že u jako ne všichni lidé mají to nastavení aby ten vtip ustáli jako jo že si to můžu opravdu vzít...“.

„...dvojsmysly... narážky na postavu jo...prsa a podrobně třeba jo nebo tydlety... partie jo jako to tohle mě by se toho měl člověk vyvarovat...“.

„...hejbni zadkem já... nevím ono může bejt sexuální cokoliv ne jakoby tam...já nevím, kdybys nebyla tak tlustá a tak to zvládneš nežer tolik... nežer tolik no jo nemůžeš se...ale ale já to tohle bych nikdy neřekla...nebo podívej se jak vypadáš jo jakoby to si fakt myslím, že by je hodně jako vzalo některý ty baby...“.

„...Asi u té sexuality je vždycky nejdůležitější jakoby ta hranice najít tu hranici v tom vztahu kam člověk může zajít co říct když se to týká slovně nebo fyzických kontaktů a podobně tady ta hranice co ještě jakoby...“.

„...je specifický v tom prostředí, že žák v učebně a žák v tělesné výchově.. tak už jenom to prostředí jakoby předurčuje k tomu že...ten konkrétní vztah mám bližší...takový kontaktnější.“

III. Genderová a pohlavní identita

Subkategorie: Pohlaví, sexuální orientace a biologické procesy, postava – tělo a vzhled

Na přijetí sebe v genderové identitě se pozitivně i negativně může promítnout postoj učitele k problematice LGBTQ+. Objevují se hodnocení nejen sexuální orientace, hodnocení postavy. Zde nejvíce lze vidět, jak se staví pedagog k problematice celospolečensky diskutované, a to zejména v oblasti sportu. Do soukromí a intimity žáků se dostává učitel TV i v rámci sdělení ohledně např. menstruace či svěřením se s problémy, které jsou vážného typu jako např. mentální anorexie. Opět se do těchto položek promítá podoba vztahu a míra důvěry k pedagogovi.

„...pro mě jsou tam ty rozdíly jo že opravdu chlapci a holky tu sexualitu mají jinou... Pro mě to je v interakci protože obzvlášť u těch smíšených skupin nebo jak kdyby v 1 tělocvičně rozdělení holky kluci...ta interakce tam je ale ale vesměs ta sexualita vychází jakoby z každého z každé osobnosti jinak...“.

„...jo tak určitě používám rozlišení jakoby pohlavní – chlapi, baby, jakoby že nějakým způsobem to používám..a používám různá označení – ježibaby, koblížci. Podle toho, jaká je to ta situace.“

„...I styl oblékání kde se ta sexualita zase projeví ve stylu oblékání... taky v tom v čem kdo přijde do toho tělocviku ...“.

„...U chlapců vlastně zatím se tak zatím setkáváme jen s homosexualitou ale ne s trans jo jsou tam jako člověk vnímá jo že to vyjadřování někteří chlapci... ale naštěstí ne na tom tělocviku až tak protože když je potkám mimo tak vidím že se jo třeba oblékají zženštile... jdou se malovat prostě je to takový nasměrovaný... je to hraniční že se tak jako hledají nebo někde to tam je posunutý ale v tom tělocviku jsou vesměs schopni fungovat.“

„...určitě máme lesbičky máme i míň těch gayů, ale pokud oni to nějak nedávají nějak najevo, tak jako kdyby to nebylo...“.

„...ale i mně jako ženě je třeba nepříjemný, když kolega řeší z holkou menzes. Jo, ale řekne – ale prosím tě jako jako...to může i mně jako to je nepříjemný a že...myslím si, že už je velká důvěra tý studentky. To, že jemu řekne – necvičím, protože mám svoje dny...jo a on by to už podle mě neměl dál rozebírat a fakt i mně bylo nepříjemný...Jako prosím tě, co blbneš...krámy dokonce...to fakt si musím říct, že i mě to jako je tohle bylo nepříjemný třeba.“

4. Diskuse

V rámci výzkumného šetření docházíme ke zjištění, že stejně jako v zahraničních studiích se do popředí učitelů tělesné výchovy dostávají podobná témata související s bezpečím rozvoje osobnosti žáka. Učitel tělesné výchovy je zodpovědný za profesionální přístup, a to i v situaci, kdy jej žáky bere více jako kamaráda. K tomu dochází v prostředích mimo školní prostředí (mimo tělocvičnu), např. na kurzech, na závodech či ve sportovních kroužcích. Budovaný vztah důvěry žáka k učitelu je významně narušen, pokud pedagog ve své komunikaci volí dehonestování žáka posměšky, vtipy, dvojsmysly. Ty se mohou týkat jeho postavy, výkonnosti, sexuální orientace. Pokud je pedagog ve všech svých rolích, tedy podobách vztahu ve své komunikaci otevřený a je schopen povzbudit žáka v jeho pohybové aktivitě důstojným způsobem, zvyšuje se důvěra žáka k němu. A je posílena bezpečí. Týká se i fyzického kontaktu Součástí bezpečí je uplatnění didaktické dohody „...doporučil bych jako třeba mladším kolegům...a vždy když kontakt který mají s žákem, žáky ať už to jsou dívky nebo chlapci aby jim dostatečně vysvětlili proč vlastně k tomu kontaktu dochází.“ Ochrana je posílena též uvědoměním si hranic ve vztahu a roli učitele TV a žáka, a to více než pedagogové teoretických předmětů.

„...prostě tady ta hranice se asi posouvá tak jak to člověk vnímá dřív o některých věcech se vůbec nepřemýšlela automaticky se ať už se to týkalo dopomocí nebo slovních hodnocení jeho tak tak dnes to člověk musí brát trošinku na některé věci ohled...“.

„...tak jsem chtěla říct že by učitel měl být jako osobnější v tělesné výchově, ale obzvláště teda ti muži si musejí teda dávat sakra pozor, jo sakra pozor, aby fakt se nepřekročila ta hranice. Ale zase si myslím že to je na vybudování toho kontaktu a té důvěry jako a jestliže ten učitel se bude chovat ke všem žákům stejně a nebude tam udělat nějaký rozdíly a vybuduje se tam ta taková ta důvěra, tak si myslím, že pak může být i co se týče ...těch doteků při těch záchranách nebo jako odvážnější. Ale určitě k těm mladým jako tam bych teda dávala sakra pozor hlavně u těch mladejch učitelů...“.

„Je potřeba o sexualitě v TV přemýšlet a chovat se tak, aby byl učitel bezpečný sobě i žákům, je to součást prevence bezpečného kontaktu a žádoucího vztahu budovaného prostřednictvím přístupu k žákům. K té prevenci už přispívám tím, že na ty děcka působím, že je opravdu vychovávám...Nastavuji jim ty mantinely...i vlastním příkladem...kdy člověk jakoby vede ke slušnosti a respektu... Opravdu ta moje svoboda končí tam, kde začíná svoboda toho druhého. Jo, že to že to není jenom ta sexuální oblast... samozřejmě taky je to důležitý. Jo, ten tělocvik je specifickej v tom, že jakoby už tou formou, jo, že pedagog...tam ty pravidla se nastavují...nějak snáz...“.

5. Závěry

Na učitele TV jsou kladeny vyšší nároky z hlediska vytváření bezpečného prostředí ve vztahu k sexualitě. Jsou ve své pedagogické praxi více než učitelé ostatních předmětů vystaveni rizikům spojeným s užším fyzickým kontaktem se svými žáky. Vztah, který k sexualitě mají, se promítá do vedení výuky a ovlivňuje významně vývoj žáka a jeho sexualitu. Genderová a pohlavní identita se utváří i pod vlivem okolí. Učitel TV je v sociálním prostředí žáka nejbližší k jeho tělu, a to nejen dotyky, kterých užívá při výuce, ale i hodnocením postavy, vyjadřováním se k sexuální orientaci. Posílení důvěry žáka k učiteli TV je dáno nedejmonstující verbální komunikací (bez posměšků, narážek, vtipů). směřovaného na oblast sexuálních témat. Vztah žáka k učiteli TV v našem výzkumu, kde jsou probandi ve věku střední dospělosti, je vnímán učiteli TV s možností svěřením se se svými problémy, jde-li o vztah s vysokou mírou vybudované důvěry a zralostí osobnosti pedagoga. Pro připravenost studentů (budoucích učitelů TV) je nezbytné zařadit témata

sexuální výchovy do pregraduálního zdělávání právě s ohledem na bezpečí jak jejich, tak žáků.

Seznam literatury

- ALLEN, Louisa. The camera never lies?: analysing photographs in research on sexualities and schooling. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 2011, 32.5: 761-777.
- ALLEN, Louisa. 'The 5 cm rule': biopower, sexuality and schooling. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 2009, 30.4: 443-456.
- BERG, Päivi; KOKKONEN, Marja. Heteronormativity meets queering in physical education: The views of PE teachers and LGBTIQ+ students. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 2022, 27.4: 368-381.
- BOYCE, Carolyn; NEALE, Palena. *Conducting in-depth interviews: A guide for designing and conducting in-depth interviews for evaluation input*. Watertown, MA: Pathfinder international, 2006.
- CALDEBORG, Annica; MAIVORS DOTTER, Ninitha; ÖHMAN, Marie. Touching the didactic contract—A student perspective on intergenerational touch in PE. *Sport, Education and Society*, 2019, 24.3: 256-268.
- CARTER, Nancy. The use of triangulation in qualitative research. *Number 5/September 2014*, 2014, 41.5: 545-547.
- DICICCO-BLOOM, Barbara; CRABTREE, Benjamin F. The qualitative research interview. *Medical education*, 2006, 40.4: 314-321.
- KIRK, David; O'SULLIVAN, Mary; MACDONALD, Doune. *Handbook of physical education*, London: Sage, 2006, 723–739.
- FASTING, Kari; CHRONI, Stilian; KNORRE, Nada. The experiences of sexual harassment in sport and education among European female sports science students. *Sport, Education and Society*, 2014, 19.2: 115-130.
- FERFOLJA, Tania; ULLMAN, Jacqueline. *Gender and sexuality diversity in a culture of limitation: Student and teacher experiences in schools*. Taylor & Francis, 2020.
- HEMPHILL, Dennis; SYMONS, Caroline. Sexuality matters in physical education and sport studies. *Quest*, 2009, 61.4: 397-417.
- CHEN, YuChun; CURTNER-SMITH, Matthew D. Hegemonic masculinity in sport education: Case studies of pre-service physical education teachers with teaching orientations. *Sport, Education and Society*, 2015, 20.4: 546-563.
- CHEN, YuChun; CURTNER-SMITH, Matthew. Hegemonic masculinity in sport education: Case studies of experienced in-service teachers with teaching orientations. *European Physical Education Review*, 2013, 19.3: 360-380.
- LANDI, Dillon. Toward a queer inclusive physical education. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 2018, 23.1: 1-15.
- PIEDRA, Joaquín, et al. Homophobia and heterosexism: Spanish physical education teachers' perceptions. *Sport in Society*, 2016, 19.8-9: 1156-1170.
- PIPER, Heather; GARRATT, Dean; TAYLOR, Bill. Child abuse, child protection, and defensive 'touch' in PE teaching and sports coaching. In: *Moral Panic in Physical Education and Coaching*. Routledge, 2017. p. 9-24.
- CORBIN, Juliet; STRAUSS, Anselm. *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Sage publications, 2014.
- SYKES, Heather Jane. *Queer bodies: Sexualities, genders, & fatness in physical education*. Peter Lang, 2011.

- TU, Yangjun; WANG, Juanjuan; YAO, Limin. Teachers' concerns regarding touching their students in the classroom: A scale development study. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 2019, 37.5: 578-589.
- VAN DER STEEG, Esther, et al. A Dutch perspective on sexual integrity in sport contexts: definition and meaning for practice. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 2021, 26.5: 460-482.
- VAREA, Valeria; ÖHMAN, Marie. 'Break the rules or quit the job': physical education teachers' experiences of physical contact in their teaching practice. *Sport, Education and Society*, 2023, 28.4: 395-406.

Abstract: Today, there is an increasing need to protect pupils and to ensure a safe environment, which is reflected in the approach to pupils in direct teaching practice. Safety in the area of sexuality is an important part of the appropriate approach of educators to pupils. In the Czech Republic, there are not many studies devoted to the topic of sexuality in the teacher-pupil relationship. In the subject of physical education (PE), other forms of pupil-teacher contact occur. On the basis of theories of interpersonal relationship, interactional touch and neuropsychological theories, touch can be considered as an important part of the teaching profession, which, especially in the field of TV, takes on a specific meaning. The aim of this research was to identify and describe what sexuality and touch mean to physical education teachers in their profession. The main research question was formulated as "How do physical education teachers perceive and interpret sexuality in teaching." This is a qualitative research conducted in the form of a multi-case study. Three physical education teachers working in primary and secondary schools were selected and in-depth semi-structured interviews were conducted with them. The coaches' statements were analyzed using data coding, clustering and pattern capture methods. The research findings suggest that physical education teachers significantly influence the development of students' sexuality and gender identity because they are in close physical and communicative contact with their students. Sensitive verbal communication without derogatory remarks and taunts plays a key role in fostering mutual trust between teacher and pupil. For the safety of pupils and teachers themselves, it is important to include sex education topics in the undergraduate training of future physical education teachers.

Keywords: physical education teacher, pupil, sexuality, relationship, multicase study

Mgr. Petr Krol, Ph.D.
Katedra společenských věd v kinantropologii
Fakulta tělesné kultury
Univerzita Palackého v Olomouci
třída Míru 117, 771 11 Olomouc
petr.krol01@upol.cz

doc. PhDr. Dana Štěrbová, Ph.D.
Katedra společenských věd v kinantropologii
Fakulta tělesné kultury
Univerzita Palackého v Olomouci
třída Míru 117, 771 11 Olomouc
dana.sterbova@upol.cz

doc. PhDr. Zbyněk Svozil, Ph.D.
Katedra společenských věd v kinantropologii
Fakulta tělesné kultury
Univerzita Palackého v Olomouci
třída Míru 117, 771 11 Olomouc
zbynek.svozil@upol.cz